ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ CARL OTTO LENZ της 8ης Ιουλίου 1993 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Α — Εισαγωγή

1. Η εταιρία Correia, Simões & Companhia, Limitada (στο εξής: εταιρία Correia) διαχειρίζεται ένα πρατήριο βενζίνης στην Πορτογαλία. Στις 17 Μαΐου 1982 συνήψε σύμβαση με την επιχείρηση Petróleos de Portugal, E. P. — Petrogal, με την οποία ανέλαβε την υποχρέωση να προμηθεύεται από την επιχείρηση αυτή καύσιμα και λιπαντικά φέροντα το σήμα της εν λόγω επιχειρήσεως και να πωλεί κατ' αποκλειστικότητα στο πρατήριό της καύσιμα και λιπαντικά με το σήμα αυτό [1]. Η σύμβαση συνήφθη κατ' αρχάς για χρονικό διάστημα 15 ετών.

2. Το 1990, η εταιρία Correia επιχείρησε να αποδεσμευθεί από τη σύμβαση αυτή. Κατόπιν αυτού, η επιχείρηση Petróleos de Portugal — Petrogal, SA (στο εξής: Petrogal), η οποία διαδέχθηκε τον αρχικό προμηθευτή, άσκησε ενώπιον του αρμοδίου πορτογαλικού δικαστηρίου αγωγή κατά της εταιρίας Correia λόγω διαλύσεως της συμβάσεως. Στο πλαίσιο της δίκης αυτής, η εταιρία Correia ισχυρίστηκε ότι η επίδικη σύμβαση παραβίαζε το δίκαιο του ανταγωνισμού των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και ότι, για τον λόγο αυτό, ήταν άκυρη. Κατά τη διάρκεια της δίκης ανέκυψε ειδικότερα το ζήτημα του συμβιβαστού της συμβάσεως προς τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1984/83 της Επιτροπής, της 22ας Ιουνίου 1983, σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης σε κατηγορίες συμφωνιών αποκλειστικής προμήθειας [2].

3. Κατόπιν αυτού, το Tribunal Cível da Comarca της Λισαβόνας υπέβαλε στο Δικαστήριο αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως επί του ακολούθου ερωτήματος:

Συνεπάγεται η κατά παράβαση του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΟΚ) 1984/83, της 22ας Ιουνίου 1983, συνομολόγηση αόριστης διάρκειας ή μεγαλυτέρας των 10 ετών, στο πλαίσιο συμφωνίας πρατηρίου βενζίνης κατά την έννοια του άρθρου 10 του κανονισμού αυτού, την ολική ακυρότητα της εν λόγω συμφωνίας, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 85, παράγραφος 2, της Συνθήκης, ή είναι δυνατόν, δεδομένου ότι η συμφωνία πάσχει ακυρότητα μόνον ως προς το σημείο αυτό, να περιοριστεί η χρονική ισχύς της στα 10 έτη, τα οποία αποτελούν τον μέγιστο επιτρεπόμενο από τον κανονισμό χρόνο ισχύος;

Β — Ανάλυση

4. Από το σκεπτικό της αποφάσεως περί παραπομπής προκύπτει ότι το εθνικό δικαστήριο στηρίχθηκε σε δύο προκείμενες προτάσεις, των οποίων η εξέταση είναι ουσιώδης για την κατανόηση του υποβληθέντος στο Δικαστήριο ερωτήματος. Αφενός, το αιτούν δικαστήριο βασίζεται στην αρχή ότι η επίδικη σύμβαση δεν ανταποκρίνεται (εν μέρει) στις απαιτούμενες από τον κανονισμό 1984/83 προϋποθέσεις και, για τον

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

1 — Η δεύτερη εναγομένη της κυρίας δίκης — η εταιρία Correia, Sousa & Crisóstomo, Limitada — εγγυήθηκε για την εκτέλεση των υποχρεώσεων αυτών.

2 — ΕΕ L 173, της 30ής Ιουνίου 1983, σ. 5.

λόγο αυτό, δεν μπορεί να τύχει της εξαιρέσεως από την απαγόρευση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ, που προβλέπει ο κανονισμός αυτός. Η άποψη αυτή φαίνεται ότι είναι ορθή όσον αφορά το αποτέλεσμα στο οποίο καταλήγει (όχι όμως όσον αφορά την αιτιολόγησή της). Αφετέρου, το αιτούν δικαστήριο θεωρεί ότι η μη εφαρμογή του κανονισμού 1984/83 θα είχε ως συνέπεια ότι η σύμβαση της 17ης Μαΐου 1982 θα αντέβαινε στο άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ και για τον λόγο αυτό, σύμφωνα με το άρθρο 85, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ, θα ήταν εν μέρει ή εν όλω άκυρη. Η άποψη αυτή, όπως θα το αποδείξω, δεν είναι ορθή.

Κανονισμός 1984/83

5. Ο κανονισμός 1984/83 εξαιρεί ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών αποκλειστικής προμήθειας, σύμφωνα με το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΟΚ, από την απαγόρευση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ. Ο τίτλος ΙΙΙ του κανονισμού αυτού (άρθρα 10 επ.) περιλαμβάνει ειδικές διατάξεις που αφορούν τις συμφωνίες πρατηρίων βενζίνης. Σύμφωνα με το άρθρο 10 του κανονισμού αυτού, η εν λόγω εξαίρεση εφαρμόζεται, υπό τις διαλαμβανόμενες στη διάταξη αυτή προϋποθέσεις, στις συμφωνίες στις οποίες συμμετέχουν δύο επιχειρήσεις και στις οποίες το ένα συμβαλλόμενο μέρος (ο «μεταπωλητής») αναλαμβάνει την υποχρέωση έναντι του αντισυμβαλλομένου (του «προμηθευτή») να προμηθεύεται μόνον από αυτόν (ή από επιχείρηση συνδεδεμένη με τον προμηθευτή) ορισμένα καύσιμα προς τον σκοπό μεταπωλήσεως σε πρατήριο βενζίνης που καθορίζεται στη συμφωνία.

Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο γ', το άρθρο 10 δεν εφαρμόζεται — εξαιρουμένων των διαλαμβανομένων στο άρθρο 12, παράγραφος 2, περιπτώσεων — οσάκις η συμφωνία έχει συναφθεί για αόριστο χρόνο ή για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο από 10 έτη.

6. Ο κανονισμός 1984/83 άρχισε να ισχύει την 1η Ιουλίου 1983 και η ισχύς του λήγει στις 31 Δεκεμβρίου 1997 (άρθρο 19). Το άρθρο 15, παράγραφος 3, του κανονισμού περιλαμβάνει μεταβατική διάταξη που αφορά τις συμφωνίες των κατηγοριών που διαλαμβάνονται στο άρθρο 10, οι οποίες ίσχυαν ήδη την 1η Ιουλίου 1983 και η ισχύς τους λήγει μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1988.

Στο μέτρο που τέτοιες συμφωνίες πληρούν τις προϋποθέσεις του κανονισμού 1984/83, το προβλεπόμενο από τον κανονισμό αυτό ευεργέτημα της εξαιρέσεως παρείχετο σ' αυτές αυτοδικαίως. Εάν ωστόσο δεν συνέβαινε αυτό, μια τέτοια συμφωνία μπορούσε παρ' όλ' αυτά να τύχει της εξαιρέσεως από την απαγόρευση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ κατά την περίοδο από 1ης Ιανουαρίου 1989 μέχρι λήξεως της διάρκειας ισχύος της συμφωνίας και το αργότερο μέχρι λήξεως του χρόνου ισχύος του ίδιου του κανονισμού 1984/83. Το ευεργέτημα της εξαιρέσεως αυτής συνδεόταν με την προϋπόθεση ότι, πριν από την 1η Ιανουαρίου 1989, ο προμηθευτής έπρεπε να αποδεσμεύσει τον μεταπωλητή από όλες τις υποχρεώσεις που, σύμφωνα με τις διατάξεις των τίτλων ΙΙ και ΙΙΙ του κανονισμού, δεν επιτρέπουν την εφαρμογή εξαιρέσεως.

Σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 4, οι εν λόγω διατάξεις εφαρμόζονται ομοίως και επί των συμφωνιών οι οποίες ίσχυαν κατά την ημερομηνία προσχωρήσεως της Πορτογαλίας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες και οι οποίες, λόγω της προσχωρήσεως, ενέπιπταν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

7. Όπως προείπα, η προβλεπόμενη στο άρθρο 10 του κανονισμού εξαίρεση δεν εφαρμόζεται οσάκις η συμφωνία έχει συναφθεί για χρόνο μεγαλύτερο των δέκα ετών. Το αιτούν δικαστήριο συνήγαγε προφανώς από αυτό ότι η ανάληψη υποχρεώσεων για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο της επιτρεπομένης διάρκειας των δέκα ετών περιλαμβα-

νόταν στις υποχρεώσεις από τις οποίες ο προμηθευτής πρέπει να αποδεσμεύσει τον μεταπωλητή προκειμένου να τύχει του μεταβατικού καθεστώτος του άρθρου 15, παράγραφος 3, του κανονισμού. Κατά την άποψη αυτή, η συμφωνία θα εξαιρείτο της απαγορεύσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ μόνον εφόσον, προ της 1ης Ιανουαρίου 1989, τα συμβαλλόμενα μέρη είχαν συμφωνήσει τη μείωση της διάρκειας ισχύος προκειμένου αυτή να καταστεί ίση προς την κατ' ανώτατο όριο επιτρεπόμενη διάρκεια των δέκα ετών (άρα μέχρι της 16ης Μαΐου 1992 συμπεριλαμβανομένης) ή ίση προς μικρότερη διάρκεια. Σύμφωνα με τα παρασχεθέντα από το αιτούν δικαστήριο στοιχεία, τα συμβαλλόμενα μέρη δεν προέβησαν σε μια τέτοια προσαρμογή της συμβάσεως. Κατά την προφορική διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου, ο εκπρόσωπος της Petrogal ισχυρίστηκε ωστόσο ότι — ίσως σιωπηρώς — η εταιρία Correia είχε αποδεσμευθεί από τις υποχρεώσεις οι οποίες εκώλυαν την εφαρμογή του κανονισμού 1984/83. Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει την ακρίβεια του ισχυρισμού αυτού.

8. Ωστόσο, η άποψη του αιτούντος δικαστηρίου ότι η συνομολόγηση διαρκείας της συμβάσεως μεγαλύτερης του επιτρεπομένου από το άρθρο 12 μέτρου εμπίπτει στις υποχρεώσεις από τις οποίες ο μεταπωλητής θα έπρεπε να αποδεσμευθεί προκειμένου να καταστεί δυνατή η εφαρμογή του άρθρου 15, παράγραφος 3, δεν ευσταθεί σε καμία περίπτωση. Όπως αυτό προκύπτει από το κείμενο του άρθρου 15, παράγραφος 3, αυτή η μεταβατική διάταξη αποσκοπεί στο να ισχύσει η εξαίρεση κατά κατηγορίες και για τις συμφωνίες οι οποίες είχαν συναφθεί για χρόνο μεγαλύτερο των δέκα ετών [3].

Είναι φυσικό ότι η εν λόγω εξαίρεση συνδέεται με την προϋπόθεση ότι ο προμηθευτής πρέπει να έχει αποδεσμεύσει τον μεταπωλητή από όλες τις άλλες υποχρεώσεις οι οποίες κώλυαν την δυνάμει του κανονισμού εξαίρεση. Η ερμηνεία αυτή επιβεβαιώνεται και από τις σκέψεις που ανέπτυξε η Επιτροπή στη σχετική με τον κανονισμό ανακοίνωσή της [4].

9. Ωστόσο, η δυνατότητα εφαρμογής του κανονισμού 1984/83 επί της επίδικης συμβάσεως θα μπορούσε να αποκλεισθεί για έναν άλλο λόγο. Από τα υποβληθέντα στο Δικαστήριο έγγραφα είναι δυνατόν να συναχθεί ότι η επιβληθείσα στην εταιρία Correia υποχρέωση προμηθεύσεως δεν περιορίζεται στα καύσιμα αλλά εκτείνεται και στα λιπαντικά. Ωστόσο, κατά το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', η παρεχόμενη από το άρθρο 10 του κανονισμού εξαίρεση δεν ισχύει οσάκις επιβάλλονται στον μεταπωλητή υποχρεώσεις αποκλειστικής προμήθειας προϊόντων άλλων πέραν των καυσίμων.

Βεβαίως, το άρθρο 11, στοιχείο β', επιτρέπει την επιβολή της υποχρεώσεως στον μεταπωλητή να μη «χρησιμοποιεί», μέσα στο πρατήριο που καθορίζεται στη συμφωνία, λιπαντικά που προσφέρονται από τρίτη επιχείρηση, όταν ο προμηθευτής ή επιχείρηση συνδεδεμένη με αυτόν θέτουν στη διάθεση του μεταπωλητή ή χρηματοδοτούν εγκατάσταση αλλαγής ελαίων ή άλλες εγκαταστάσεις λιπάνσεως αυτοκινήτων οχημάτων. Εν πάση περιπτώσει πάντως, η διάταξη αυτή αφορά μόνον τη *χρησιμοποίηση* λιπαντικών και όχι τη *μεταπώλησή* τους [5]. Αντιθέτως, η σύμβαση της 17ης Μαΐου 1982 προβλέπει ότι η εταιρία Correia δεν μπορεί ούτε

3 — Η διάταξη αφορά συμφωνίες οι οποίες ίσχυαν ήδη την *1η Ιουλίου 1983* και προβλέπει εξαίρεση μέχρι το αργότερο της *31ης Δεκεμβρίου 1997* (ημερομηνία λήξεως της ισχύος του κανονισμού).

4 — Ανακοίνωση που αφορά τους κανονισμούς (ΕΟΚ) 1983/83 και (ΕΟΚ) 1984/83 της Επιτροπής, της 22ας Ιουνίου 1983, σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 3 της Συνθήκης σε κατηγορίες συμφωνιών αποκλειστικής διανομής και αποκλειστικής προμήθειας, ΕΕ C 101, της 13ης Απριλίου 1984, σ. 2, στα σημεία 64 επ.

5 — Πρβλ. σχετικώς το σημείο 61 της ανακοινώσεως της Επιτροπής, ibidem (υποσημείωση 4).

να χρησιμοιεί ούτε να πωλεί στο πρατήριό της άλλα λιπαντικά πέραν αυτών τα οποία προμηθεύθηκε από την Petrogal [6].

Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου, ο εκπρόσωπος της Petrogal αμφισβήτησε την ερμηνεία αυτή, χωρίς ωστόσο να μπορέσει να της αντιτάξει πειστικά επιχειρήματα. Ωστόσο, επισήμανε ορθώς ότι εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο, και όχι στο Δικαστήριο, να επιλύσει το ζήτημα αυτό.

Άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ

10. Ωστόσο, το ότι η επίδικη σύμβαση δεν πληροί τις προϋποθέσεις του κανονισμού 1984/83 και, για τον λόγο αυτό, δεν τυγχάνει της προβλεπομένης από τον κανονισμό αυτό εξαιρέσεως δεν συνεπάγεται ότι η εν λόγω σύμβαση παραβαίνει οπωσδήποτε το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ.

11. Πράγματι, μια συμφωνία η οποία δεν πληροί τις προϋποθέσεις εφαρμογής μιας ορισμένης εξαιρέσεως κατά κατηγορίες δεν είναι αυτοδικαίως άκυρη βάσει του άρθρου 85, παράγραφος 2 [7]. Πρέπει μάλλον να εξεταστεί κατ' αρχάς αν μια τέτοια συμφωνία συνιστά παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1. Στην περίπτωση αυτή το εθνικό δικαστήριο θα πρέπει να εξετάσει αν η επίδικη συμφωνία μπορεί να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και να έχει ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της Κοινής Αγοράς.

Στο πλαίσιο του ελέγχου αυτού, το εν λόγω δικαστήριο πρέπει να έχει κατά νου ότι για να εκτιμηθούν τα αποτελέσματα μιας τέτοιας συμφωνίας «πρέπει να ληφθεί υπόψη το οικονομικό και το νομικό πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσεται και εντός του οποίου μπορεί να συμβάλει, μαζί με άλλες συμφωνίες, στην πρόκληση σωρευτικού αποτελέσματος επί της λειτουργίας του ανταγωνισμού» [8]. Ανάλογα προβλήματα ανακύπτουν κατά την εκτίμηση συμβάσεων προμήθειας μπύρας, τα οποία το Δικαστήριο έχει ήδη επανειλημμένως εξετάσει. Συνεπώς, προκειμένου να δοθεί απάντηση στα ερωτήματα που τίθενται εν προκειμένω μπορεί να γίνει επίκληση της νομολογίας του Δικαστηρίου που αφορά τις συμβάσεις αυτές και ειδικότερα της αποφάσεως *Δηλιμίτης*.

12. Πρέπει να γίνει δεκτό ότι από τον έλεγχο, η διενέργεια του οποίου εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο, του αν πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ, μπορούν να ανακύψουν σημαντικές δυσχέρειες. Θα ήταν επομένως χρήσιμο, στο πλαίσιο αυτό, να γίνει παραπομπή στην ανακοίνωση σχετικά με τη συνεργασία μεταξύ της Επιτροπής και των εθνικών δικαιοδοτικών οργάνων για την εφαρμογή των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης ΕΟΚ [9], την οποία δημοσίευσε προσφάτως η Επιτροπή. Κατά την ανακοίνωση αυτή, τα εθνικά δικαιοδοτικά όργανα μπορούν να ζητούν τη γνώμη της Επιτροπής, μεταξύ άλλων, σχετικά με θέματα νομικής φύσεως, οσάκις η ερμηνεία του άρθρου 85, παράγραφος 1, ή του άρθρου 86 της Συνθήκης ΕΟΚ τους προκαλεί ιδιαίτερες δυσχέρειες [10]. Οι απαντήσεις της Επιτροπής δεν δεσμεύουν τα δικαιοδοτικά όργανα που τις ζήτησαν, αλλά, όπως ορθώς τονίζει η Επιτροπή, οι απαντήσεις αυτές μπορούν να συνιστούν γι' αυτά «χρήσιμη βοήθεια προς επίλυση των διαφορών» [11].

6 — Βλ. το σημείο 5 των γενικών όρων που συνάπτονται ως παράρτημα στη σύμβαση, οι οποίοι, σύμφωνα με το άρθρο 1 της συμβάσεως, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της εν λόγω συμβάσεως.

7 — Βλ. την απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 1986, 10/86, VAG France κατά Magne (Συλλογή 1986, σ. 4071), στη σκέψη 12.

8 — Απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 1991, C-234/89, Δηλιμίτης (Συλλογή 1991, σ. I-935, σκέψη 14).

9 — ΕΕ C 39 της 13ης Φεβρουαρίου 1993, σ. 6.

10 — Ibidem (υποσημείωση 9), στο σημείο 38.

11 — Ibidem (υποσημείωση 9), στο σημείο 39.

Επιπλέον, το εθνικό δικαστήριο διατηρεί φυσικά τη δυνατότητα να υποβάλει εκ νέου αίτηση στο Δικαστήριο για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως σύμφωνα με το άρθρο 177 της Συνθήκης ΕΟΚ.

13. Αν από την εξέταση την οποία πρέπει να διενεργήσει το αιτούν δικαστήριο προκύψει ότι η επίδικη συμφωνία εμπίπτει στην απαγόρευση του άρθρου 85, παράγραφος 1, θα πρέπει, σε ένα δεύτερο στάδιο, να εξεταστεί αν η συμφωνία έχει εξαιρεθεί ή μπορεί να εξαιρεθεί από την απαγόρευση αυτή. Για να χορηγηθεί μια τέτοια εξαίρεση υπάρχουν δύο δυνατότητες: η συμφωνία μπορεί να πληροί τις προβλεπόμενες από εισάγοντα εξαίρεση κανονισμό προϋποθέσεις ή μπορεί να εξαιρεθεί από την Επιτροπή δυνάμει ατομικής αποφάσεως [12].

Στο πλαίσιο της παρούσας δίκης δεν είναι αναγκαίο το Δικαστήριο να εξετάσει τα σχετικά ερωτήματα που ανακύπτουν, δεδομένου ότι δεν περιλαμβάνονται στο προδικαστικό ερώτημα. Ωστόσο, θεωρώ ότι θα ήταν χρήσιμη και προσήκουσα εν προκειμένω η σύντομη εξέταση μερικών από τα ζητήματα που συνδέονται με τη δυνατότητα εκδόσεως μιας αποφάσεως περί εξαιρέσεως της Επιτροπής.

14. Πρέπει πάντως προηγουμένως να επισημανθεί ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, οι λεγόμενες «παλαιές συμφωνίες» πρέπει, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να θεωρούνται έγκυρες από τα δικαστήρια των κρατών μελών, εφόσον η Επιτροπή δεν έχει λάβει απόφαση περί αυτών [13]. Πρόκειται, εν προκειμένω, για συμφωνίες οι οποίες υφίσταντο ήδη προ της ενάρξεως ισχύος του κανονισμού 17/62 [14], οι οποίες είχαν κοινοποιηθεί εμπροθέσμως στην Επιτροπή ή οι οποίες, σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 2 (σε συνδυασμό με το άρθρο 4, παράγραφος 2) του κανονισμού, είχαν εξαιρεθεί από την υποχρέωση κοινοποιήσεως. Η νομολογία αυτή θα πρέπει να ισχύει κατ' αναλογία και για τις «συμφωνίες της προσχωρήσεως» (συμφωνίες οι οποίες υφίσταντο ήδη προ της προσχωρήσεως ενός νέου κράτους μέλους και οι οποίες, λόγω της προσχωρήσεως, ενέπιπταν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ) [15].

Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να αποφασίσει ενδεχομένως αν, βάσει της νομολογίας αυτής, η επίδικη συμφωνία πρέπει να θεωρηθεί ως προσωρινής ισχύος [16].

15. Όπως αποφάσισε το Δικαστήριο στην υπόθεση BRT κατά SABAM [17], οι διατάξεις του άρθρου 85, παράγραφος 1, και του άρθρου 86 παράγουν άμεσο αποτέλεσμα και, για τον λόγο αυτό, εναπόκειται στα εθνικά δικαιοδοτικά όργανα να τις εφαρμόζουν. Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 9, παράγραφος 1, του κανονισμού 17/62, η Επιτροπή διατηρεί την αρμοδιότητα να κηρύξει ανεφάρμοστη σε συγκεκριμένη περίπτωση την απαγόρευση του άρθρου 85, παράγραφος 1, σύμφωνα με το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Δεν μπορεί να υπάρξει εξαίρεση παρά μόνον εφόσον η συμφωνία έχει προηγουμένως κοινοποιηθεί στην Επιτροπή, πλην της περιπτώσεως όπου η συμφωνία υπάγεται στις κατηγορίες συμφωνιών που διαλαμβάνονται στο άρθρο 4, παράγραφος 2, του κανονισμού.

12 — Πρβλ. σκέψη 13 της αποφάσεως VAG France κατά Magne, ibidem (υποσημείωση 7).

13 — Βλ., ιδίως, την απόφαση της 6ης Φεβρουαρίου 1973, 48/72, Brasserie de Haecht II (Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 355, σκέψη 9).

14 — ΕΕ ειδ. έκδ. 98/001, σ. 25.

15 — Πρβλ. το άρθρο 25 του κανονισμού 17, καθώς και H. Schröter σε: H. von der Groeben/J. Thiesing/C.-D. Ehlermann (éd.), Kommentar zum EWG-Vertrag, τέταρτη έκδοση, Baden-Baden 1991, άρθρο 85, σημείο 175, και L. Ritter/F. Rawlinson/W. D. Braun, EEC Competition Law, Deventer/Boston 1991, σ. 713 επ.

16 — Οι σκέψεις που ακολουθούν στο σημείο 15 αφορούν συμφωνίες στις οποίες δεν αναγνωρίζεται η προσωρινή ισχύς.

17 — Απόφαση της 30ής Ιανουαρίου 1974, 127/73 (Συλλογή τόμος 1974, σ. 35 και ειδικότερα σ. 62, σκέψεις 15 έως 17).

Με την απόφαση *Δηλημίτης* το Δικαστήριο παρέσχε στοιχεία σχετικά με τον τρόπο κατά τον οποίο πρέπει να ενεργήσει το εθνικό δικαστήριο σε μια τέτοια περίπτωση [18]. Εάν το ασυμβίβαστο της συμφωνίας προς το άρθρο 85, παράγραφος 1, είναι αναμφίβολο και εάν, λαμβανομένων υπόψη των κανονισμών που εισάγουν εξαιρέσεις κατά κατηγορίες και των προηγουμένων αποφάσεων της Επιτροπής, δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να εκδοθεί απόφαση εξαιρέσεως της συμφωνίας βάσει του άρθρου 85, παράγραφος 3, το εθνικό δικαστήριο μπορεί να συνεχίσει τη διαδικασία και να εκδώσει απόφαση επί της συμφωνίας. Αν, αντιθέτως, το εθνικό δικαστήριο διαπιστώσει ότι η συμφωνία ικανοποιεί τις τυπικές προϋποθέσεις που απαιτούνται για την εξαίρεση και αν εκτιμά ότι η συμφωνία μπορεί να εξαιρεθεί από την Επιτροπή, οφείλει να λάβει μέτρα για να αποκλειστεί ο κίνδυνος αντιφατικών αποφάσεων. Κατά το Δικαστήριο, σε τέτοιες περιπτώσεις, το εθνικό δικαστήριο μπορεί π.χ. να αναστείλει τη διαδικασία και να έλθει σε επαφή με την Επιτροπή για να λάβει γνώση της απόψεώς της ή για να πληροφορηθεί σχετικά με την ενδεχομένως κινηθείσα ενώπιον της Επιτροπής διαδικασία. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει πάλι να γίνει παραπομπή στην προμνησθείσα ανακοίνωση της Επιτροπής, η οποία περιγράφει τις διαδικαστικές λεπτομέρειες της συνεργασίας αυτής μεταξύ των εθνικών δικαιοδοτικών οργάνων και της Επιτροπής [19].

Ασφαλώς, το εθνικό δικαστήριο είναι ελεύθερο, και επί του σημείου αυτού, να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως βάσει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ.

Άρθρο 85, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ

16. Αν προκύψει ότι η επίδικη συμφωνία συνιστά παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, και δεν μπορεί να εξαιρεθεί από την απαγόρευση αυτή σύμφωνα με το άρθρο 85, παράγραφος 3, δεν πρέπει να διαφύγει της προσοχής ότι η αυτοδίκαιη ακυρότητα βάσει του άρθρου 85, παράγραφος 2, περιορίζεται σε μόνα τα στοιχεία της συμφωνίας που πλήττονται από την απαγόρευση. Η ακυρότητα δεν εκτείνεται στο σύνολο της συμφωνίας παρά μόνον «όταν αυτά τα στοιχεία φαίνεται ότι δεν μπορούν να διαχωριστούν από την ίδια τη συμφωνία» [20]. Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εκτιμήσει, βάσει του εθνικού δικαίου, τις συνέπειες που επιφέρει η ακυρότητα ορισμένων ρητρών της συμβάσεως στο κύρος της όλης συμβάσεως [21].

Γ — Πρόταση

17. Προτείνω επομένως στο Δικαστήριο να δώσει την ακόλουθη απάντηση στο ερώτημα που υπέβαλε το Tribunal Cível da Comarca της Λισαβόνας:

18 — Ibidem (υποσημείωση 8), στις σκέψεις 50 έως 54.

19 — Ibidem (υποσημείωση 9).

20 — Απόφαση της 30ής Ιουνίου 1966. 56/65, Société Technique Minière (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 313 και ειδικότερα σ. 322).

21 — Απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1983. 319/82, Société de vente de ciments et betons κατά Kerpen & Kerpen (Συλλογή 1983, σ. 4173, σκέψη 12)· απόφαση VAG France κατά Magne, ibidem (υποσημείωση 7), σκέψη 15).

1) Η κατά παράβαση του άρθρου 12 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1984/83 της 22ας Ιουνίου 1983, σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 3 της Συνθήκης σε κατηγορία συμφωνιών αποκλειστικής προμήθειας, συνομολόγηση σε σύμβαση πρατηρίου βενζίνης, κατά την έννοια του άρθρου 10 του κανονισμού, αόριστης διάρκειας ή μεγαλυτέρας των δέκα ετών έχει ως συνέπεια — οσάκις δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 15, παράγραφος 3, του εν λόγω κανονισμού — ότι ο κανονισμός αυτός δεν εφαρμόζεται στη σύμβαση.

2) Μια τέτοια σύμβαση συνιστά παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ οσάκις πληρούνται οι προβλεπόμενες από τη διάταξη αυτή προϋποθέσεις.

3) Η αυτοδίκαιη ακυρότητα κατά το άρθρο 85, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ περιορίζεται στις ρήτρες της συμβάσεως που συνιστούν παράβαση της απαγορεύσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ. Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να αποφασίσει βάσει των διατάξεων του εθνικού δικαίου περί των συνεπειών της ακυρότητας αυτής επί των λοιπών ρητρών της συμβάσεως.